

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Одеська юридична академія»

ПШЕНІЧКО СТАНІСЛАВ ОЛЕКСІЙОВИЧ

УДК 343.162

ПОВНОВАЖЕННЯ СЛІДЧОГО СУДДІ З РОЗГЛЯДУ ТА ВИРІШЕННЯ СКАРГ У
ДОСУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Спеціальність 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова
експертиза; оперативно-розшукова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений юрист України
АЛЕНІН Юрій Павлович,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри кримінального процесу;

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент
ШИЛО Ольга Георгіївна,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
завідувач кафедри кримінального процесу
та оперативно-розшукової діяльності;

кандидат юридичних наук, доцент
СЛИВИЧ Іван Іванович,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін та
міжнародного кримінального права
факультету європейського права і правознавства

Захист дисертації відбудеться «25» квітня 2014 р. о «10» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.
Автореферат розісланий «24» квітня 2014 р.

Учений	секретар	спеціалізованої	вченої	ради
Г.І. Чанишева				

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 р. (далі – КПК), формулюючи завдання кримінального провадження як певних параметрів, що мають бути досягнуті у кримінально-процесуальній діяльності, серед інших відносить до них і охорону прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження. На реалізацію цього завдання спрямована у тому числі й засада забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності, а також регулятивні норми, зокрема, Глави 26 КПК, що регламентують оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування, розгляд та вирішення цих скарг є важливою гарантією охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження.

Суб'єктами розгляду та вирішення скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора є прокурор та слідчий суддя. Однак, враховуючи те, що прокурор має повноваження на розгляд скарги лише на постанову про закриття кримінального провадження (ч. 5 ст. 284 КПК), основним суб'єктом, чия діяльність спрямована на захист та відновлення порушених або обмежених прав та законних інтересів учасників досудового провадження шляхом розгляду та вирішення скарг у досудовому провадженні, є слідчий суддя, який п. 18 ст. 3 КПК визнаний носієм функції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні.

Реформування інституту судового контролю в досудовому провадженні у зв'язку з прийняттям та набранням чинності КПК проявилось не тільки введенням у кримінальне провадження нового суб'єкта – слідчого судді, але й істотним розширенням меж судового контролю в досудовому провадженні. Воно реалізувалось у визначенні широкого кола слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, які можуть бути проведені лише за ухвалою слідчого судді, заходів забезпечення кримінального провадження та інших заходів примусового характеру, на застосування яких слідчий суддя дає дозвіл, а також у чіткому формулюванні переліку скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого та прокурора, які підлягають розгляду та вирішенню слідчим суддею в досудовому провадженні, регламентації порядку їх розгляду, рішень, що приймаються за результатами розгляду.

Проблематику оскарження та розгляду і вирішення скарг у досудовому провадженні широко досліджено у наукових працях таких вчених, як О.К. Антонович, О.М. Артамонов, С.В. Белобородов, В.Д. Бринцев, В.Л. Будніков, І.В. Гловюк, Н.В. Григор'єва, І.Р. Дочія, І.І. Зарева, Л.М. Кирій, М.О. Колоколов, О.В. Кондратьєв, Н.С. Куришева, А.І. Лалієв, В.І. Летучих, В.Т. Маляренко, П.С. Морозов, О.В. Носкова, В.В. Сідоров, Ю.В. Скрипіна, А.Р. Туманянц, Г.В. Федотова, О.Ю. Цурлуй, Л.В. Черечукіна, В.Г. Чернухін, В.І. Чорнобук, О.Г. Шило, Р.В. Ярцев та ін. Однак більшу частину цих досліджень виконано на основі положень

Кримінально-процесуального кодексу 1960 р. та Кримінально-процесуального кодексу Російської Федерації.

Питання кримінально-процесуального статусу слідчого судді як суб'єкта кримінального процесу, його повноважень розроблялися у дослідженнях В.Д. Бринцева, І.В. Глов'юк, Л.В. Головка, Ю.М. Грошевого, І.Ф. Демідова, Ю.В. Дерішева, М.М. Ковтуна, О.В. Кондратьєва, В.В. Косова, А.І. Макаркина, В.Т. Маляренка, М.А. Маркуш, А.О. Машовець, Н.Г. Муратової, І.Л. Петрухіна, Ю.В. Скрипіної, О.В. Смирнова, З.Д. Смітєнко, В.І. Чорнобук, О.Г. Шило та ін. Незважаючи на вагомий внесок названих учених у наукову розробку цих питань, проблематику кримінально-процесуального статусу слідчого судді за КПК 2012 р. поки що досліджено фрагментарно; можна виокремити лише деякі наукові праці В.О. Борщук, А.Г. Гаркуші, І.В. Глов'юк, В.В. Городовенка, В.В. Добрянського, С.І. Дячук, В.В. Косова, Н.П. Сизої, О.Н. Карпова, Т.В. Каткової, Н.В. Ковальової, С.М. Міщенко, В.О. Попелюшка, О.С. Ткачука, А.Р. Туманянц.

Це стосується і наукової проблеми повноважень слідчого судді із розгляду та вирішення скарг у досудовому провадженні, яка ще не піддавалася комплексному та системному дослідженню. Деякі питання цієї проблематики розкриваються у науково-практичних коментарях до Глави 26 КПК (О.А. Банчук, Є.П. Бурдоль, І.В. Глов'юк, О.Г. Яновська), а також в окремих наукових статтях. Однак, комплексне дослідження цих питань на основі положень КПК 2012 р. та з урахуванням наявної судової практики слідчих суддів ще не здійснювалося. У зв'язку з цим проблема повноважень слідчого судді з розгляду та вирішення скарг у досудовому провадженні потребує комплексного та системного дослідження, зокрема, в частині поняття, ознак та функціональної характеристики повноважень слідчого судді з розгляду та вирішення скарг, їх місця у системі повноважень слідчого судді; механізму реалізації суддівських повноважень щодо розгляду скарг у досудовому провадженні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконувалося у межах плану наукових досліджень кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія» «Удосконалення сучасного кримінально-процесуального законодавства та забезпечення його ефективності в умовах правової реформи» на 2011–2015 рр. як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (Державний реєстраційний номер – 0110U000671) на 2011–2015 рр.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертації полягає у розробці системної концепції повноважень слідчого судді з розгляду та вирішення скарг у досудовому провадженні, а також внесенні відповідних пропозицій щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства України у цій сфері.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено та вирішено такі завдання:

визначити поняття «скарга» та «оскарження» у досудовому провадженні;

сформулювати систему загальних положень оскарження та розгляду скарг у досудовому провадженні;

визначити предмет та суб'єктів оскарження дій, бездіяльності та рішень органів досудового розслідування і прокурора у досудовому провадженні;

визначити поняття та ознаки, з'ясувати функціональну характеристику повноважень слідчого судді з розгляду та вирішення скарг, їх місце у системі повноважень слідчого судді;

розкрити предмет доказування при розгляді скарг у досудовому провадженні;

охарактеризувати тягар та обов'язок доказування при розгляді та вирішенні скарг слідчим суддею;

визначити та охарактеризувати етапи судового розгляду скарг у досудовому провадженні;

охарактеризувати рішення слідчого судді при надходженні скарг та у підготовчому провадженні з розгляду скарг, рішення слідчого судді, що приймаються у судовому засіданні з розгляду скарг;

внести науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства України у частині повноважень слідчого судді щодо розгляду та вирішення скарг.

Об'єктом дослідження є правовідносини, що виникають при здійсненні слідчим суддею функції судового контролю в досудовому провадженні.

Предметом дослідження є повноваження слідчого судді з розгляду та вирішення скарг у досудовому провадженні.

Методи дослідження. Методологічним підґрунтям наукового дослідження є сукупність філософських, загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. Загальнонауковий діалектичний метод дозволив поглибити понятійний апарат, з'ясувати сутність категорій «скарга» та «оскарження» (п. 1.2.). Історичний метод застосовано при аналізі норм Кримінально-процесуального кодексу 1960 р. (п.п. 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 3.1, 3.4, 3.5). За допомогою методу системно-структурного аналізу визначено систему загальних умов оскарження та розгляду скарг у досудовому провадженні, а також місце повноважень слідчого судді з розгляду та вирішення скарг у системі його повноважень (п.п. 1.3, 2.3). Для аналізу норм кримінального процесуального права застосовано метод системного аналізу правових норм. Порівняльно-правовий метод використовувався для порівняння норм кримінального процесуального законодавства України та іноземних держав (п.п. 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 2.1, 3.1, 3.2, 3.4, 3.5). Логіко-нормативний метод використовувався для формування пропозицій щодо удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства (п.п. 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5). Статистичний метод використано при дослідженні судової практики (п.п. 1.3, 1.4, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5). Усі методи дослідження використовувалися у взаємозв'язку, що забезпечило переконливість і достовірність наукових результатів.

Теоретичну основу дисертаційного дослідження становлять наукові положення, що містяться у працях українських і зарубіжних дослідників із кримінального процесуального права, теорії права, адміністративного права та процесу, цивільного процесуального права.

Нормативну базу дослідження становлять Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., акти законодавства України та зарубіжних держав

(Російської Федерації, Республіки Казахстан, Туркменістану, Федеративної Республіки Німеччина), положення Модельного КПК для держав-учасниць СНД, рішення Конституційного Суду України.

Емпіричну базу дисертаційного дослідження становлять результати узагальнення 100 ухвал слідчих суддів, розміщених в Єдиному державному реєстрі судових рішень, а також Узагальнення судової практики розгляду слідчими суддями Херсонської області скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора відповідно до Кримінального процесуального кодексу, який набрав чинності з 20.11.2012 р.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим у вітчизняній науці комплексним дослідженням повноважень слідчого судді з розгляду та вирішення скарг на основі положень КПК 2012 р. та матеріалів судової практики.

За результатами дослідження сформульовано ряд нових положень, висновків та пропозицій, які мають значення для науки та практики, відповідають вимогам наукової новизни. До них слід віднести такі:

вперше:

розмежовано систему загальних положень оскарження як кримінально-процесуальної діяльності з подання скарги та загальних положень оскарження як діяльності слідчого судді та прокурора з розгляду скарг (контрольно-наглядового провадження в досудовому провадженні);

виокремлено блоки дій, бездіяльності та рішень, скарги на які розглядаються слідчим суддею: бездіяльність та рішення, що перешкоджають руху кримінального провадження; бездіяльність, що обмежує право особи на володіння, користування та розпорядження своїм майном; рішення, дії та бездіяльність, що перешкоджають реалізації процесуальних прав учасника кримінального провадження; рішення, що перешкоджають участі особи у кримінальному провадженні;

доведено, що повноваження слідчого судді з проведення допиту свідка та потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні є напрямком судового контролю із забезпечення якості доказів;

визначено локальний предмет доказування при розгляді та вирішенні скарги слідчим суддею як сукупність обставин, якими обґрунтовуються вимоги скарги та заперечення проти неї, а також інші обставини, встановлення яких має значення для постановлення законної та обґрунтованої ухвали (у тому числі обставини, що свідчать про можливість чи неможливість використання доказів, якими обґрунтовуються вимоги або заперечення);

виокремлено та сформульовано спеціальні ознаки повноважень слідчого судді: реалізація у межах функції судового контролю в досудовому провадженні; різнопредметний характер; можливість ініціювання, як правило, лише зацікавленими суб'єктами; можливість застосування розсуду, однак у межах вирішення окремих питань; диверсифікованість форм здійснення повноважень слідчого судді (у формі розгляду клопотань, скарг, заяв, постановлення ухвал у порядку ст. 206 КПК); визначеність суб'єкта реалізації повноважень характером

питання, що підлягає розгляду; можливість реалізації лише у досудовому провадженні;

доведено необхідність розширення переліку рішень слідчого судді, передбачених у ст. 307 КПК, ч. 2 ст. 305 КПК, через їх недостатність для вирішення тих питань, що виникають у практиці слідчих суддів;

удосконалено:

класифікацію повноважень слідчого судді шляхом виділення повноважень гносеологічного та процедурного характеру, а також основних та допоміжних повноважень;

теоретичні положення щодо меж дослідження при розгляді та вирішенні скарги слідчим суддею, критерієм визначення яких має бути необхідність встановлення вказаного у скарзі порушення, його наслідків та визначення шляхів відновлення порушених прав та обмежених свобод усіма процесуальними можливостями, що є у слідчого судді, але за умови, що цим не погіршується становище скаржника порівняно з уже наявним;

обґрунтування тези про покладення обов'язку доказування обставин, що належать до локального предмета доказування при розгляді та вирішенні скарг у досудовому провадженні, на слідчого суддю, оскільки слідчий суддя зобов'язаний постановити законну, обґрунтовану та мотивовану ухвалу у результаті об'єктивного встановлення фактичних обставин локального предмету доказування за допомогою належних, допустимих та достовірних доказів;

обґрунтування тези про необхідність пізнавальної активності слідчого судді при розгляді та вирішенні скарг для постановлення законної та обґрунтованої ухвали, що обумовлює необхідність закріпити у КПК повноваження слідчого за клопотанням сторін або з власної ініціативи заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення скарги, судді з метою перевірки доводів скаржника (його захисника, представника) або наданих заперечень;

набуло подальшого розвитку:

обґрунтування поділу суб'єктів оскарження дій, бездіяльності та рішень органів досудового розслідування та прокурора в досудовому провадженні на три групи: особи, які мають кримінально-процесуальний статус; особи, які не мають кримінально-процесуального статусу, але висували вимогу або прохання про його надання; інші особи, правам, свободам та інтересам яких завдано шкоди при здійсненні кримінального провадження;

теоретичні положення щодо покладення на особу, яка подала скаргу, тягаря доказування порушення її прав, свобод чи законних інтересів оскарженим рішенням, дією або бездіяльністю органів досудового розслідування та прокурора;

теоретичні положення щодо покладення тягаря доказування законності та обґрунтованості оскарженого рішення, законності дії та бездіяльності на слідчого, прокурора, що є проявом презумпції вини суб'єкта владних повноважень, рішення, дії чи бездіяльності якого оскаржуються;

теоретичні положення щодо: вимог до змісту скарги, що подається слідчому судді; наслідків недотримання цих вимог; підстав відмови у відкритті провадження

за скаргою; направлення скарги за підсудністю; можливості слідчого судді витребувати для вивчення матеріали кримінального провадження, які є необхідними для постановлення законної, обґрунтованої та мотивованої ухвали; розширення переліку ухвал слідчого судді за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування; підстав для закриття провадження за скаргою; підстав для залишення скарги без розгляду.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані у:

науково-дослідній роботі – для подальшого розвитку теорії судового контролю в досудовому провадженні (Акт про впровадження в навчальну та наукову діяльність Національного університету «Одеська юридична академія» від 11.06.2013 р.);

правотворчій діяльності – для удосконалення правової регламентації статусу слідчого судді, механізму реалізації повноважень слідчого судді;

правозастосовній діяльності – для забезпечення єдності у застосуванні законодавства при розгляді та вирішенні скарг слідчими суддями (Акт про впровадження в практичну діяльність Приморського районного суду м. Одеси від 17.06.2013 р.);

навчальному процесі – при викладанні нормативної дисципліни «Кримінальний процес», спеціальних курсів «Судовий контроль у досудовому провадженні», «Проблеми вдосконалення кримінального процесуального законодавства», «Прийняття кримінально-процесуальних рішень», «Міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні», а також при підготовці відповідних розділів підручників, навчальних посібників і методичних рекомендацій (Акт про впровадження в навчальну та наукову діяльність Національного університету «Одеська юридична академія» від 11.06.2013 р.).

Апробація результатів дослідження. Висновки і положення дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія». Основні результати наукового дослідження оприлюднені на: Міжнародній науковій конференції професорсько-викладацького та аспірантського складу «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 20–21 травня 2011 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики», присвяченій 10-річчю Міжнародного гуманітарного університету (м. Одеса, 28 жовтня 2011 р.); III Всеукраїнських наукових читаннях з кримінальної юстиції пам'яті професора В.П. Колмакова (м. Одеса, 4–5 листопада 2011 р.); Науковому семінарі «Проблеми реформування кримінального процесуального законодавства України в контексті європейських стандартів» (м. Київ, 13 березня 2012 р.); Міжнародній науковій конференції професорсько-викладацького та аспірантського складу «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 20–21 квітня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 95-річчю з дня народження професора М.В. Салтевського «Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики» (м. Одеса, 2 листопада 2012 р.); IV Всеукраїнських наукових читаннях з кримінальної юстиції пам'яті професора В.П.

Колмакова (м. Одеса, 9–10 листопада 2012 р.); Міжнародній науковій конференції «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права» (м. Одеса, 30 листопада 2012 р.); Регіональному круглому столі «Шляхи удосконалення кримінального процесуального законодавства» (м. Одеса, 19 квітня 2013 р.); Міжнародній науковій конференції професорсько-викладацького складу «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 16–17 травня 2013 р.).

Публікації. Основні положення дисертації відображені у 16 публікаціях, у тому числі 5 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, 1 статті, опублікованій у зарубіжному виданні, та 10 тезах доповідей на наукових та науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, 3 розділів, що містять 13 підрозділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 253 сторінки, з них основного тексту – 198 сторінок, додатків (2) – 4 сторінки, список використаних джерел, що містить 384 найменування, розміщений на 51 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, мету і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, зазначено відомості про апробацію результатів дослідження, публікації та структур дисертації.

Перший розділ «Оскарження дій, бездіяльності та рішень органів досудового розслідування та прокурора у досудовому провадженні» складається з п'яти підрозділів, в яких проаналізовано стан дослідження проблематики оскарження та розгляду й вирішення скарг у досудовому провадженні та розглянуто теоретичні і практичні аспекти оскарження дій, бездіяльності та рішень органів досудового розслідування та прокурора у досудовому кримінальному провадженні.

У **підрозділі 1.1. «Стан дослідження проблематики оскарження та розгляду й вирішення скарг у досудовому провадженні»** проаналізовано основні напрямки досліджень проблематики оскарження та розгляду й вирішення скарг у досудовому провадженні. Зазначено, що системні наукові дослідження проблематики оскарження в досудовому провадженні належать до 70-х рр. ХХ ст.

В українській доктрині проблематиці оскарження і розгляду та вирішення скарг увага приділялася, як правило, у межах більш загальних проблем досудового провадження або проблем судового контролю (за КПК 1960 р.). За КПК 2012 р. питанням оскарження присвячено наукові праці О.А. Банчука, Є.П. Бурдоля, І.В. Гловюк, А.Б. Касумової, В.О. Попелюшка, А.Р. Туманянц, В.І. Фаринника, О.Г. Яновської та ін. У цих дослідженнях розглядаються питання, пов'язані із суб'єктами та предметом оскарження; коментуються положення КПК щодо порядку розгляду скарг слідчим суддею та рішень, які приймаються при цьому.

У наявних наукових дослідженнях немає доктринальної єдності щодо функціональної спрямованості діяльності слідчого судді; відсутні комплексні та системні наукові праці, в яких було б визначено поняття та правову природу повноважень слідчого судді з розгляду та вирішення скарг; не виявлено також специфіки (ознак) цих повноважень; не виокремлено місце цих повноважень у системі повноважень слідчого судді; не проаналізовано механізм розгляду та вирішення слідчим суддею скарг на основі положень КПК 2012 р.; не досліджено питання предмета доказування при розгляді та вирішенні скарг; фрагментарно досліджено питання активності слідчого судді при розгляді та вирішенні скарг.

У **підрозділі 1.2. «Категорії «скарга» та «оскарження» у кримінальному провадженні: сутність та співвідношення»** на основі наявних легальних та доктринальних досліджень поняття «скарга» виокремлено загальні та спеціальні ознаки скарги. Як загальні ознаки скарги виокремлено: скарга є різновидом звернень у кримінальному провадженні; їй притаманний чіткий процесуальний порядок подання, розгляду та вирішення; її елементом є прохання суб'єкта; визначене коло суб'єктів подання; визначене коло суб'єктів розгляду та вирішення. До спеціальних ознак скарги віднесено: спрямованість на усунення уже наявних, на думку скаржника, порушень прав, обмеження свобод, незадоволення законних інтересів, тобто на захист прав, свобод та законних інтересів; специфічний предмет скарги – незаконність та (або) необґрунтованість дій, бездіяльності та рішень; диференціація форми скарги залежно від її предмету, суб'єкту та стадії кримінального провадження; розгляд скарги уповноваженим суб'єктом (скаргу не може бути розглянуто суб'єктом, чиї дії, бездіяльність та рішення оскаржуються); широке коло суб'єктів подання (особи, права, свободи та законні інтереси яких порушено або обмежено при здійсненні кримінально-процесуальної діяльності); специфічний порядок розгляду та вирішення (можна виокремити загальні положення оскарження; стадійність розгляду та вирішення скарг у судовому порядку).

Аргументовано, що термін «скарга» для звернення слідчого до службової особи прокуратури вищого рівня у разі незгоди слідчого з діями, рішеннями, бездіяльністю прокурора у кримінальному провадженні (параграф 3 Глави 26 КПК) є некоректним.

Проаналізовано доктринальні підходи до визначення поняття «оскарження», указано на їх певні недоліки; сформульовано визначення оскарження у досудовому провадженні як кримінально-процесуальної діяльності.

У **підрозділі 1.3. «Загальні положення оскарження та розгляду скарг у досудовому провадженні»** розглянуто питання системи загальних положень оскарження та розгляду скарг у досудовому провадженні. Розмежовано дві системи загальних положень у сфері оскарження та розгляду скарг: загальні положення оскарження як кримінально-процесуальної діяльності із подання скарги та загальні положення оскарження як діяльності слідчого судді та прокурора з розгляду скарг (контрольно-наглядового провадження в досудовому провадженні). До загальних положень оскарження віднесено: свободу оскарження; належний суб'єкт оскарження; належний предмет скарги; межі оскарження. Загальними положеннями контрольно-наглядового провадження у досудовому провадженні є обов'язковість

прийняття і розгляду скарги; недопустимість розгляду скарги особою, дії та рішення якої оскаржуються; межі дослідження при розгляді та вирішенні скарги; оптимальний режим перевірки скарги і прийняття по ній рішення; забезпечення прав зацікавлених осіб при розгляді та вирішенні скарги; предмет доказування при розгляді та вирішенні скарги.

У *підрозділі 1.4. «Предмет оскарження у досудовому провадженні»* проаналізовано нормативні положення та доктринальні підходи щодо визначення змісту предмета оскарження. Зазначено, що конституційність закону можна визначити елементом предмета оскарження, але не окремим (оскільки КПК прямо не передбачає можливості подання такої окремої скарги), а в межах оскарження дій, бездіяльності та рішень слідчого і прокурора. Відзначено закритий перелік дій, бездіяльності та рішень, скарги на які може бути розглянуто слідчим суддею у досудовому провадженні. Перелік дій, бездіяльності та рішень, що можуть бути оскаржені (ст. 303 КПК), дає можливість виокремити такі блоки дій, бездіяльності та рішень: бездіяльність та рішення, що перешкоджають руху кримінального провадження; бездіяльність, що обмежує право особи на володіння, користування та розпорядження своїм майном; рішення, дії чи бездіяльність, що перешкоджають реалізації процесуальних прав учасника кримінального провадження; рішення, що перешкоджають участі особи у кримінальному провадженні. Додатково обґрунтовано, що, враховуючи вимоги Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., необхідно у КПК закріпити механізм реалізації права вимагати перевірки обґрунтованості затримання без ухвали слідчого судді. Тому запропоновано ч. 1 ст. 303 КПК доповнити п. 9 такого змісту: «Затримання особи у порядку статей 207, 208 цього Кодексу – підозрюваним, його захисником або законним представником».

У *підрозділі 1.5. «Суб'єкти оскарження дій, бездіяльності та рішень органів досудового розслідування та прокурора у досудовому провадженні»* суб'єкти права на оскарження у досудовому провадженні поділено на три групи: особи, які мають кримінально-процесуальний статус; особи, які не мають кримінально-процесуального статусу, але висували вимогу або прохання про його надання; інші особи, правам, свободам та інтересам яких завдано шкоди при здійсненні кримінального провадження. Обґрунтовано, що ч. 1 ст. 303 КПК України слід доповнити п. 9: «Дії співробітника оперативного підрозділу, слідчого, прокурора при здійсненні процесуальних дій – особами, права яких було порушено при їх проведенні». Пункт 1 ч. 1 ст. 303 КПК слід доповнити словами: «Особа, інтересів якої стосується бездіяльність слідчого, прокурора», оскільки предметом оскарження є нездійснення інших процесуальних дій, які слідчий, прокурор зобов'язані здійснити у встановлений законом строк.

Другий розділ **«Теоретико-методологічна характеристика повноважень слідчого судді з розгляду та вирішення скарг»** складається з трьох підрозділів і присвячений характеристиці повноважень слідчого судді із розгляду та вирішення скарг, їхній класифікації.

У *підрозділі 2.1. «Функціональні аспекти діяльності слідчого судді у досудовому провадженні»* зазначено, що у КПК закріплено моністичний підхід до

визначення кримінально-процесуальної функції слідчого судді, із зазначенням на здійснення ним лише функції судового контролю в досудовому провадженні. Доведено, що функція судового контролю є додатковою функцією, самостійним елементом у системі кримінально-процесуальних функцій. Обґрунтовано, що судовий контроль не є елементом функції правосуддя. Зазначено, що всю діяльність слідчого судді у кримінальному провадженні, у тому числі й діяльність із розгляду та вирішення скарг, може бути визначено як судовий контроль. Аналіз різних груп повноважень слідчого судді свідчить про суттєві відмінності в їх предметі, порядку ініціації та порядку здійснення, що свідчить про різні види та форми здійснення судового контролю у досудовому провадженні.

У **підрозділі 2.2. «Поняття та ознаки суддівських повноважень у досудовому провадженні»** повноваження слідчого судді розглядаються як елемент його кримінально-процесуальної компетенції. На основі наукових досліджень категорії «компетенція» та «кримінально-процесуальна компетенція», здійснених, відповідно, Ю.О. Тихомировим та Л.М. Лобойком, кримінально-процесуальну компетенцію слідчого судді визначено як покладений кримінальним процесуальним законом на слідчого суддю обсяг публічних справ у сфері забезпечення законності досудового провадження, дотримання прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні. Елементами кримінально-процесуальної компетенції слідчого судді є предмети відання та повноваження (тобто взаємопов'язана система прав та обов'язків, що мають владний характер і спрямовані на забезпечення реалізації функції судового контролю в досудовому провадженні, що здійснюються у формах та порядку, передбаченому КПК для досягнення завдань кримінального провадження). У підрозділі виділено загальні та спеціальні ознаки повноважень слідчого судді.

У **підрозділі 2.3. «Повноваження слідчого судді з розгляду та вирішення скарг у системі повноважень слідчого судді»** досліджено місце повноважень слідчого судді з розгляду та вирішення скарг у загальній системі повноважень слідчого судді, здійснено класифікацію цих повноважень. Зазначено, що наявні в українській кримінально-процесуальній доктрині класифікації повноважень слідчого судді в цілому відповідають таким критеріям класифікації судового контролю, як предмет здійснення (вид дій (рішень), що перевіряються), зміст діяльності, характер діяльності, що виникає при реалізації повноважень. Зазначено, що системну та вичерпну класифікацію повноважень слідчого судді може бути здійснено лише з урахуванням критеріїв класифікації та видів судового контролю у досудовому провадженні. Визначено, що повноваження слідчого судді з розгляду та вирішення скарг є подальшими та правовідновлювальними; як правило, здійснюються за ініціативою учасників кримінального провадження та інших осіб у випадках, прямо передбачених законом; спрямовані на перевірку правомірності обмеження конституційних прав та на перевірку правомірності обмеження процесуальних прав; здійснюються щодо: 1) дій слідчого; 2) дій прокурора; 3) бездіяльності слідчого; 4) бездіяльності прокурора; 5) рішень слідчого; 6) рішень прокурора; мають необов'язковий характер; мають разовий характер; здійснюються у змагальній формі.

Третій розділ «Механізм реалізації суддівських повноважень щодо розгляду та вирішення скарг у досудовому провадженні» складається з п'яти підрозділів, в яких розглядаються питання предмета, тягара та обов'язку доказування при розгляді та вирішенні скарг слідчим суддею, етапи судового розгляду скарг, рішення слідчого судді за скаргами, особливості розгляду слідчим суддею скарг під час міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні.

У підрозділі 3.1. «Предмет доказування при розгляді скарг у досудовому провадженні. Тягар та обов'язок доказування при розгляді та вирішенні скарг слідчим суддею» обґрунтовано коректність використання формулювання «локальний предмет доказування» для позначення кола обставин, які мають бути установлені при розгляді та вирішенні скарг слідчим суддею. Локальним предметом доказування при розгляді та вирішенні скарги слідчим суддею є сукупність обставин, якими обґрунтовуються вимоги скарги та заперечення проти неї, а також інші обставини, встановлення яких має значення для постановлення законної та обґрунтованої ухвали (у тому числі обставини, що свідчать про можливість чи неможливість використання доказів, якими обґрунтовуються вимоги або заперечення). Враховуючи специфіку скарг, передбачених ч. 1 ст. 303 КПК, визначено локальний предмет доказування щодо кожної з них.

Доведено, що на особу, яка подала скаргу, покладається тягар доказування порушення її прав, свобод чи законних інтересів оскарженим рішенням, дією чи бездіяльністю органів досудового розслідування та прокурора. Тягар доказування законності та обґрунтованості оскарженого рішення, законності дії та бездіяльності покладається на слідчого, прокурора, що є проявом презумпції вини суб'єкта владних повноважень, рішення, дії чи бездіяльність якого оскаржуються. При цьому обов'язок постановлення законної, обґрунтованої та мотивованої ухвали за результатами розгляду скарги покладається на слідчого суддю, однак повноваження слідчого судді зі збирання доказів для встановлення локального предмету доказування є обмеженими. Тому у ст. 306 КПК слід закріпити положення про те, що слідчий суддя з метою перевірки доводів скаржника (його захисника, представника) або наданих заперечень вправі за клопотанням сторін або за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення скарги. Слідчий суддя не повинен обмежуватися дослідженням лише поданих сторонами матеріалів, що обґрунтовують скаргу або заперечення проти неї.

У підрозділі 3.2. «Етапи судового розгляду скарг у досудовому провадженні» охарактеризовано зміст таких етапів судово-контрольного провадження з розгляду скарг: 1) відкриття провадження із розгляду скарги; 2) підготовче провадження із розгляду скарги; 3) судові засідання із розгляду скарги. Підготовче провадження із розгляду скарги складає система дій з визначення, у відкритому чи закритому судовому засіданні буде розглядатися скарга, повідомлення скаржника, захисника (якщо скаржником є підозрюваний), законного представника, слідчого чи прокурора, рішення, дії чи бездіяльність яких оскаржується; визначення дій, які необхідно вчинити сторонам для забезпечення розгляду скарги, у тому числі направлення ухвали про витребування необхідних матеріалів або вирішення

питання про витребування матеріалів, якщо його не було вирішено при відкритті провадження за скаргою; повідомлення та забезпечення явки інших осіб, якщо суддя визнає це необхідним).

Зазначено, що судове засідання з розгляду скарги складається з підготовчих дій, дослідження доказів, судових дебатів, постановлення та проголошення ухвали слідчим суддею. Доведено спірність формулювання ст. 306 КПК, яка передбачає, що скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора розглядаються слідчим суддею місцевого суду згідно з правилами судового розгляду, передбаченими ст.ст. 318–380 КПК, з урахуванням положень Глави 26, адже не всі правила судового розгляду можуть бути застосовані до розгляду скарги слідчим суддею. Зазначено, що до засобів дослідження доказів при розгляді скарги слідчим суддею належать: заслуховування доводів сторін по скарзі; проведення допитів (підозрюваного, потерпілого, свідків, експерта); дослідження речових доказів; дослідження документів; дослідження звуко- і відеозаписів; отримання консультацій та роз'яснення спеціалістів.

У *підрозділі 3.3. «Рішення слідчого судді при надходженні скарг та у підготовчому провадженні з розгляду скарг»* зазначено, що рішення, які приймаються слідчим суддею у судово-контрольному провадженні із розгляду скарг, поділяються на три групи: 1) рішення, що приймаються при надходженні скарги; 2) рішення, що приймаються під час та за результатами підготовчого провадження із розгляду скарги; 3) рішення, що приймаються у судовому засіданні з розгляду скарги.

За скаргою, що надійшла, слідчий суддя повинен приймати такі рішення: про залишення скарги без руху за наявності недоліків, що унеможливають її розгляд із наданням строку для усунення недоліків, та про повернення скарги у разі неусунення цих недоліків; про направлення скарги за підсудністю; про відмову в відкритті провадження за скаргою у разі, якщо скаргу подано особою, яка не має на це права; про відмову у відкритті провадження за скаргою, якщо скарга подана після закінчення строку, передбаченого ч. 1 ст. 304 КПК, і особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку або слідчий суддя за заявою особи не знайде підстав для його поновлення; про відмову у відкритті провадження у разі, якщо скаргу подано на рішення, дію чи бездіяльність слідчого, прокурора, що не підлягає оскарженню.

Доведено необхідність нормативного закріплення повноваження слідчого судді самостійно направляти скаргу за підсудністю, що сприятиме оперативності розгляду скарги та реалізації принципу процесуальної економії. Зазначено, що подання скарги особою, яка не має на це права, та подання скарги з пропуском строку на подання скарги має тягнути за собою відмову у відкритті провадження за скаргою. Якщо кримінальне провадження, у межах якого подано скаргу, вже закінчено, і обвинувальний акт або клопотання передано до суду, слідчий суддя повинен виносити ухвалу про закриття провадження за скаргою. У разі, якщо до судового розгляду скарги надходить заява про її відкликання, слідчий суддя повинен винести ухвалу про закриття провадження за скаргою.

У підрозділі 3.4. «Рішення слідчого судді, що приймаються у судовому засіданні з розгляду скарг» зазначено на неповноту переліку підсумкових рішень слідчого судді за результатами розгляду скарг, викладеного у ч. 2 ст. 307 КПК, у зв'язку з чим на основі аналізу судової практики запропоновано доповнити цей перелік ухвалою про закриття провадження за скаргою; ухвалою про залишення скарги без розгляду; ухвалою про часткове задоволення скарги. Вказано на доцільність регламентації повноваження слідчого судді залишити без розгляду скаргу в разі неявки скаржника, що не позбавлятиме його права повторного подання скарги. Однак, ці правила не мають застосовуватися у разі, якщо у судовому засіданні присутній захисник або законний представник, представник скаржника: ці особи користуються правами особи, інтереси якої вони представляють, і тому слід визнати можливим розгляд скарги за відсутності скаржника, але за наявності його захисника або законного представника, представника. Крім того, слід передбачити можливість розгляду скарги за відсутності скаржника, якщо ним подане клопотання про розгляд скарги за його відсутності.

Для забезпечення належного виконання ухвали слідчого судді про зобов'язання припинити певну дію або зобов'язання вчинити певну дію необхідно передбачити у КПК, по-перше, обов'язок прокурора, слідчого у триденний строк відзвітувати перед слідчим суддею щодо заходів, вжитих для виконання його ухвали; по-друге, за відсутності такого звіту або при невиконанні ухвали слідчого судді передбачити повноваження слідчого судді виносити окрему ухвалу на адресу керівника органу прокуратури та керівника органу прокуратури вищого рівня.

У підрозділі 3.5. «Особливості розгляду слідчим суддею скарг під час міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні» досліджено проблемні питання розгляду та вирішення слідчим суддею скарги на видачу особи (екстрадицію). На основі аналізу судової практики сформульовано предмет судового дослідження: перевірка відповідності форми та змісту запиту міжнародним договорам та КПК України; наявність загальних умов видачі (ст. 573 КПК) (зокрема, дотримання правила «подвійної кримінальності» та правила про екстрадиційність злочину); наявність або відсутність підстав до відмови у видачі особи (ст. 589 КПК, ч. 4 ст. 590); правильність та повнота проведення екстрадиційної перевірки. Сформульовано пропозиції щодо удосконалення процедури судового розгляду таких скарг.

ВИСНОВКИ

У дослідженні наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що полягає у розробці системної концепції повноважень слідчого судді з розгляду та вирішення скарг у досудовому провадженні, а також внесенні відповідних пропозицій щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства України у цій сфері. До найбільш вагомих наукових результатів роботи належать такі:

1. Скаргою в досудовому провадженні є прохання учасника кримінального провадження, викладене у передбаченій законом формі та звернене до

компетентного суб'єкта, уповноваженого на його розгляд та вирішення (прокурора, слідчого судді), щодо усунення наявних або припущених порушень та обмежень його прав, свобод і законних інтересів, допущених слідчим, прокурором, слідчим суддею у кримінальному провадженні.

2. Оскарження в досудовому провадженні як кримінально-процесуальна діяльність – це сукупність юридичних дій суб'єкта, що полягають у зверненні у письмовій чи усній формі з проханням до прокурора та (або) слідчого судді щодо усунення наявних або припущених порушень і обмежень прав, свобод та законних інтересів, допущених слідчим, прокурором при провадженні досудового розслідування, слідчим суддею при розгляді та вирішенні скарги. Субінститут оскарження в досудовому провадженні інституту оскарження – це сукупність кримінально-процесуальних норм, що регулюють однорідну групу суспільних відносин у сфері подання, прийняття, реєстрації, розгляду та вирішення скарги по суті при провадженні досудового розслідування.

3. Параграф 3 Глави 26 КПК доцільно вилучити із цієї Глави і викласти в окремій Главі 26¹. Слід виключити вказівку на можливість оскарження слідчим рішень, дій чи бездіяльності прокурора, вказавши на можливість викладення заперечень слідчим щодо рішень, дій чи бездіяльності прокурора.

4. Для визначення меж оскарження та судового контролю у ч. 1 ст. 303 КПК слід указати, що «у досудовому провадженні у невідкладному порядку слідчим суддею розглядаються скарги на:». Із п. 4 Інформаційного листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання порядку оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування» від 09.11.2012 р. слід також вилучити положення: «Водночас рішення, дії, бездіяльність слідчого чи прокурора, які не визначені у ч. 1 ст. 303 КПК, можуть бути оскаржені під час підготовчого судового засідання». Крім того, слід доповнити ч. 1 ст. 303 КПК п. 9 такого змісту: «Затримання особи у порядку статей 207, 208 цього Кодексу – підозрюваним, його захисником або законним представником».

5. Функціональна спрямованість кримінально-процесуальної діяльності слідчого судді характеризується здійсненням ним лише функції судового контролю; діяльність слідчого судді у порядку ст. 225 КПК здійснюється у межах функції судового контролю і є напрямком судового контролю із забезпечення якості доказів.

6. Повноваження слідчого судді – це взаємопов'язана система прав та обов'язків, що мають владний характер і спрямовані на забезпечення реалізації функції судового контролю в досудовому провадженні, що здійснюються у формах та порядку, передбачених КПК для досягнення завдань кримінального провадження. До загальних ознак повноважень слідчого судді належать: нерозривна поєднаність прав та обов'язків, спрямованість на реалізацію кримінально-процесуальної функції та завдань відповідного суб'єкта, обов'язковість здійснення у випадках, передбачених законом; публічно-владний характер; наявність розсуду при реалізації у випадках та межах, регламентованих законом; процесуальна форма реалізації повноважень; процесуальні дії та процесуальні рішення як способи реалізації повноважень; реалізація повноважень у межах кримінально-процесуальних

відносин. Спеціальними ознаками повноважень слідчого судді є: реалізація у межах функції судового контролю в досудовому провадженні; різнопредметний характер; можливість ініціювання, як правило, лише зацікавленими суб'єктами; для їх реалізації допускається застосування розсуду, однак у межах вирішення окремих питань; диверсифікованість форм здійснення; визначеність суб'єкта реалізації повноважень характером питання, що підлягає розгляду; можливість реалізації лише у досудовому провадженні.

7. Повноваження слідчого судді з розгляду та вирішення скарг поділяються на: повноваження з розгляду скарг та повноваження з вирішення скарг; повноваження, що здійснюються залежно від етапу судово-контрольного провадження; повноваження гносеологічного та процедурного характеру; основні та допоміжні повноваження.

8. Обов'язок доказування обставин, що належать до локального предмету доказування при розгляді та вирішенні скарг у досудовому провадженні, покладається на слідчого суддю. Слідчий суддя при визначенні меж провадження повинен бути обмежений ініціативою сторін; винятком є випадки, коли слідчий суддя при розгляді скарги виявляє істотні порушення вимог КПК (для визначення кола яких слід застосовувати норми ст. 412 КПК). Критерієм меж дослідження при розгляді та вирішенні скарги має бути необхідність встановлення вказаного у скарзі порушення, його наслідків та визначення шляхів відновлення порушених прав та обмежених свобод усіма процесуальними можливостями, що є у слідчого судді, але за умови, що цим не погіршиться становище скажника порівняно з уже наявним.

9. Судово-контрольне провадження з розгляду скарг складається з трьох етапів: 1) відкриття провадження з розгляду скарги; 2) підготовче провадження з розгляду скарги; 3) судові засідання з розгляду скарги (підготовчі дії, дослідження доказів, судові дебати, постановлення та проголошення ухвали).

10. Перелік рішень, які слідчий суддя може прийняти за результатами розгляду скарг, є неповним. До цього переліку слід додати: ухвалу про закриття провадження за скаргою (у разі відмови скажника від скарги; наявності ухвали слідчого судді щодо аналогічного предмету та підстав, які викладені у скарзі; якщо досудове провадження, у межах якого подано скаргу, уже закінчено, і обвинувальний акт або клопотання передано до суду; смерті скажника); ухвалу про залишення скарги без розгляду (при повторній неявці скажника, якщо його інтереси не представляє захисник, законний представник, представник та відсутнє клопотання про розгляд скарги за його відсутності).

11. З метою удосконалення процедури судового розгляду скарги на видачу особи (екстрадицію) видається необхідним: віднести судовий розгляд скарг на видачу особи (екстрадицію) до підсудності слідчих суддів апеляційних судів; деталізувати підстави скарги; регламентувати предмет дослідження у судовому засіданні; передбачити постановлення ухвали за результатами розгляду скарги на рішення про видачу особи (екстрадицію) лише у нарадчій кімнаті у вигляді окремого процесуального документу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ

ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Пшенічко С.О. Категорія оскарження у кримінально-процесуальній доктрині: деякі проблеми визначення змісту / С.О. Пшенічко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. – Вип. 60 / редкол.: С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін.; відп. за вип. В.М. Дрьомін. – О.: Юрид. л-ра, 2011. – С. 218–223.
2. Пшенічко С.О. Межі дослідження при розгляді та вирішенні скарги суддею та прокурором у досудовому провадженні / С.О. Пшенічко // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць. – Вип. 46 / гол. ред. С.В. Ківалов; відп. за вип. Л.І. Кормич. – О. : Націон. ун-т «Одеська юридична академія»; Південноукраїнський центр гендерних проблем, 2012. – С. 390–396.
3. Пшенічко С.О. Порядок розгляду та вирішення скарг слідчим суддею / С.О. Пшенічко // Митна справа. – 2012. – № 6 (84). – Ч. 2. – Кн. 2. – С. 111–117.
4. Пшенічко С.О. Загальні положення оскарження та розгляду скарг у досудовому провадженні / С.О. Пшенічко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. – Вип. 67 / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.) [та ін.] ; відп. за вип. В. М. Дрьомін. – О.: Юрид. л-ра, 2012. – С. 741–748.
5. Пшенічко С.О. Розгляд слідчим суддею скарги на видачу особи (екстрадицію) / С.О. Пшенічко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2012. – Вип. № 20. – Ч. II. – Т. 3. – С. 119–122.
6. Пшеничко С. Предмет доказывания при рассмотрении и разрешении жалоб следственным судьей (по УПК Украины) / С. Пшеничко // Закон и жизнь. – 2013. – № 8/4 (260). – С. 222–225.
7. Пшенічко С.О. Деякі питання судової юрисдикції вирішення скарг у досудових стадіях кримінального процесу / С.О. Пшенічко // Правове життя сучасної України : матеріали міжнар. наук. конф. проф.-виклад. складу, 20–21 травня 2011 р., м. Одеса. – Т. 2 / відп. ред. д-р. юрид. наук В.М. Дрьомін // Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – О.: Фенікс, 2011. – С. 203–205.
8. Пшенічко С.О. Судовий контроль рішення про видачу особи (екстрадицію) / С.О. Пшенічко // Актуальні проблеми кримінального процесу, криміналістики, судової експертизи та оперативно-розшукової діяльності : матеріали III міжнар. наук.-практ. конференції «Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики», присвяч. 10-річчю Міжнародного гуманітарного університету (м. Одеса, 28 жовтня 2011 р.). – О. : Фенікс, 2011. – С. 299–301.
9. Пшенічко С.О. Ознаки скарги у кримінальному судочинстві / С.О. Пшенічко // III Всеукраїнські наук. читання з кримінальної юстиції пам'яті професора В.П. Колмакова : зб. матеріалів (м. Одеса, 4–5 листопада 2011 р.) / за заг. ред. д.ю.н., проф. В.М. Дрьоміна. – О. : Фенікс, 2011. – С. 297–298.
10. Пшенічко С.О. Правова природа суддівських повноважень у досудових стадіях кримінального процесу / С.О. Пшенічко // Проблеми реформування кримінального процесуального законодавства України в контексті європейських стандартів : тези доповідей та повідомлень наук. семінару, м. Київ, 13 березня 2012 р. – Х. : Видавець Строков Д.В., 2012. – С. 99–101.

11. Пшенічко С.О. Порядок розгляду та вирішення скарг слідчим суддею (за проектом КПК України № 9700) / С.О. Пшенічко // Правове життя сучасної України : матеріали міжнар. наук. конф. проф.-виклад. складу (м. Одеса, 20–21 квітня 2012 р.). Т.2. / відп. за вип. д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін / Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – О. : Фенікс, 2012. – С. 392–394.

12. Пшенічко С.О. Деякі питання реалізації повноважень слідчого судді при розгляді та вирішенні скарг / С.О. Пшенічко // Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 95-річчю з дня народження професора М.В. Салтевського (м. Одеса, 2 листопада 2012 р.). – О. : Фенікс, 2012. – С. 447–449.

13. Пшенічко С.О. Деякі проблеми оскарження за новим Кримінальним процесуальним кодексом України / С.О. Пшенічко // IV Всеукраїнські наукові читання з кримінальної юстиції пам'яті професора В.П. Колмакова : зб. матеріалів (м. Одеса, 9–10 листопада 2012 р.). – О., 2012. – С. 235–237.

14. Пшенічко С.О. Рішення слідчого судді, що приймаються при надходженні скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора / С.О. Пшенічко // Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права : матеріали міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 30 листопада 2012 р.) Т. 2 / відп. за вип. д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін ; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2012. – С. 343–345.

15. Пшенічко С.О. Суб'єкти оскарження дій, бездіяльності та рішень органів досудового розслідування та прокурора у досудовому провадженні / С.О. Пшенічко // Шляхи удосконалення кримінального процесуального законодавства : матеріали регіон. круглого столу (м. Одеса, 19 квітня 2013 р.) / відп. за вип. д.ю.н., проф. Ю.П. Алєнін ; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – О. : Юрид. л-ра, 2013. – С. 174–178.

16. Пшенічко С.О. Деякі проблеми рішень слідчого судді, що приймаються при розгляді скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора / С.О. Пшенічко // Правове життя сучасної України : матеріали міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (16–17 травня 2013 р.). Т.2. / відп. за вип. д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін / Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – О. : Фенікс, 2013. – С. 451–453.

АНОТАЦІЯ

Пшенічко С.О. Повноваження слідчого судді з розгляду та вирішення скарг у досудовому провадженні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2014.

Дисертація є першим комплексним дослідженням повноважень слідчого судді з розгляду та вирішення скарг у досудовому провадженні на основі положень КПК України 2012 р.

У дисертації визначено поняття «скарга» та «оскарження», предмет та суб'єкти оскарження дій, бездіяльності та рішень органів досудового розслідування і прокурора у досудовому провадженні; сформульовано систему загальних положень оскарження та розгляду скарг у досудовому провадженні.

Визначено поняття та ознаки, з'ясовано функціональну характеристику повноважень слідчого судді з розгляду та вирішення скарг, їх місце у системі повноважень слідчого судді.

Розкрито предмет доказування та охарактеризовано тягар та обов'язок доказування при розгляді та вирішенні скарг слідчим суддею.

Визначено та охарактеризовано етапи судового розгляду скарг у досудовому провадженні, а також рішення слідчого судді при надходженні скарг та у підготовчому провадженні з розгляду скарг, рішення слідчого судді, що приймаються у судовому засіданні з розгляду скарг.

Внесено науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства України у частині повноважень слідчого судді щодо розгляду та вирішення скарг.

Ключові слова: досудове провадження, слідчий суддя, судовий контроль, скарга, повноваження слідчого судді, розгляд та вирішення скарги, ухвала слідчого судді.

АННОТАЦИЯ

Пшеничко С.А. Полномочия следственного судьи по рассмотрению и разрешению жалоб в досудебном производстве. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2014.

Диссертация является первым комплексным исследованием полномочий следственного судьи по рассмотрению и разрешению жалоб в досудебном производстве на основе положений УПК Украины 2012 г.

В диссертации определены понятия «жалоба» и «обжалование», предмет и субъекты обжалования действий, бездействия и решений органов досудебного

расследования и прокурора в досудебном производстве; сформулирована система общих положений обжалования и рассмотрения жалоб в досудебном производстве.

Определены понятие и признаки, функциональная характеристика полномочий следственного судьи по рассмотрению и разрешения жалоб, их место в системе полномочий следственного судьи. Указано, что УПК закрепил монистический подход к определению функции следственного судьи, закрепив осуществление им только функции судебного контроля в досудебном производстве. Доказано, что функция судебного контроля является дополнительной функцией, самостоятельным элементом в системе уголовно-процессуальных функций.

Определено, что полномочия следственного судьи по рассмотрению и разрешению жалоб являются дальнейшими и праввосстановительными; осуществляются по инициативе участников уголовного производства и иных лиц в случаях, прямо предусмотренных законом; направлены на проверку правомерности ограничения конституционных прав и процессуальных прав; осуществляются в отношении: 1) действий следователя; 2) действий прокурора; 3) бездействия следователя; 4) бездействия прокурора; 5) решений следователя; 6) решений прокурора; имеют необязательный характер; имеют разовый характер; осуществляются в состязательной форме.

Раскрыт предмет доказывания и охарактеризованы бремя и обязанность доказывания при рассмотрении и разрешении жалоб следственным судьей.

Определен локальный предмет доказывания при рассмотрении и разрешении жалобы следственным судьей как совокупность обстоятельств, которыми обосновываются требования жалобы и возражения против нее, а также иные обстоятельства, установление которых имеет значение для постановления законного и обоснованного определения (в том числе обстоятельства, которые свидетельствуют о возможности либо невозможности использования доказательств, которыми обосновываются требования или возражения).

К элементам локального предмета доказывания при рассмотрении и разрешении жалоб отнесены: 1) обстоятельства, которыми обосновываются требования жалобы и возражения против жалобы; 2) обстоятельства, указывающие на наличие существенных нарушений уголовного процессуального законодательства при осуществлении процессуальных действий / бездействия и принятии процессуальных решений; 3) обстоятельства, которые свидетельствуют о неотносимости, недопустимости или недостоверности доказательств, которыми обосновываются требования или возражения (т.н. «вспомогательные факты»).

Доказано, что на лицо, которое подало жалобу, возлагается бремя доказывания нарушения его прав, свобод или законных интересов обжалованным решением, действием или бездействием органов досудебного расследования и прокурора. Бремя доказывания законности и обоснованности обжалованного решения, законности действия либо бездействия возлагается на следователя, прокурора, что является проявлением принципа презумпции вины субъекта властных полномочий, решение, действия либо бездействие которых обжалуется. При этом обязанность постановления законного, обоснованного и мотивированного определения возлагается на следственного судью.

Определены и охарактеризованы этапы судебного разбирательства жалоб в досудебном производстве, а также решения следственного судьи при поступлении жалоб, в подготовительном производстве по рассмотрению жалоб, решения, принимаемые в судебном заседании по рассмотрению жалоб. Выделены такие этапы судебно-контрольного производства по рассмотрению жалоб: 1) открытие производства по рассмотрению жалобы; 2) подготовительное производство по рассмотрению жалобы; 3) судебное заседание по рассмотрению жалобы.

Доказана необходимость расширения перечня решений следственного судьи, предусмотренных в ч. 2 ст. 305 УПК, ст. 307 УПК из-за их недостаточности для разрешения вопросов, возникающих в практике следственных судей.

Внесены научно обоснованные предложения по совершенствованию уголовного процессуального законодательства Украины в части полномочий следственного судьи по рассмотрению и разрешения жалоб.

Ключевые слова: досудебное производство, следственный судья, судебный контроль, жалоба, полномочия следственного судьи, рассмотрение и разрешение жалобы, определение следственного судьи.

Summary

Pshenichko S.O. Powers of the investigative judge on consideration and the solution of complaints in pre-judicial production.- Manuscript.

The Thesis on receiving scientific degree of the candidate of jurisprudence on specialty 12.00.09- criminal process and criminalistics; court examination; operational search activity.-

National University "Odessa Juridical Academy", Odessa, 2014.

The Thesis is the first complex research of powers of the investigative judge on a consideration and the solution of complaints in pre-judicial production on the basis of provisions of the Criminal Procedural Code of Ukraine.

In the Thesis the concepts "complaint" and "appeal", a subject and the subject of the appeal of actions, inactions and decisions of bodies of pre-judicial investigation and the prosecutor of pre-judicial production are designated; the system of general provisions of the appeal and consideration of complaints in pre-judicial production are formulated. Concepts and signs are defined, the functional characteristic of powers of the investigative judge on consideration and the solution of complaints, their place in system of powers of the investigative judge are found out.

The subject of proof is opened and the burden and proof duties are characterized by consideration and the solution of complaints the investigative judge.

Stages of court consideration of complaints in pre-judicial production, and also the decision of the investigative judge are defined and characterized at receipt of complaints in preparatory production on consideration of complaints, decisions of the investigative judge which are made at meeting on consideration of complaints.

Scientifically reasonable offers on an occasion of improvement of the criminal procedural legislation of Ukraine are made in the field of powers of the investigative judge concerning consideration and the solution of complaints.

Key words: pre-judicial production, investigative judge, court control, complaint, powers of the investigative judge, consideration and solution of the complaint, approval of the investigating judge.